Kiss Benedek

Élettöredékek

Nyaralás Mangáliában. A szkopjei költőtalálkozón

Az 1970-es évek közepén sűrű írószövetségi programjaim voltak. Az északi „szocialista" országokba való utazgatások után jött egy keleti – a román tengerpartra utaztattak egy csoportot, Mangáliába mentünk, tulajdonképpen nyaralni, mert semmi konkrét feladatot nem kaptunk. Az „eszmei" cél az volt, hogy ismerkedjünk össze a korunkbeli román írókkal-költőkkel, mivel Bukarestből is jött velünk (és hozzánk) egy ugyanilyen fiatal irodalmárhad. A hely minőségét, ahová szállásoltak bennünket, kiválóan mutatja, hogy tőlünk vagy 300 méternyire lehetett a „dicső elnök": Ceauşescu nyaralója. S a mi delegációnk imigyen állt föl: a küldöttséget vezette Dobai Péter (aki hozta mennyasszonyát is), Tóth Erzsi, Csaplár Vilmos és Sárándi (Papp) József. Meg természetesen én. Odafelé vonattal utaztunk Bukarestig, hálókocsikban és éjszaka: de senkinek nem volt aludni kedve, végigcsiviteltük az utat. (Pedig Erdélyt, amit keresztülutaztunk, jó lett volna látni.) Bukarestből aztán, ahol vártak bennünket, autóbusszal utaztunk a tengerpartra, Mangáliába. Remek elhelyezést kaptunk, külön szobákkal, egy kitűnő szállodában (amin látszott, hogy hasonló célokra van fönntartva). Étkezésünket szintén kiválóan megoldották: a szabad téren egy hosszú asztal köré ültettek bennünket, és menüt kaptunk – kitűnőt, de az étlapot úgysem tudtuk volna használni. Az első két napot a tengerparton töltöttük, a víz nagyon jó volt, s pokrócainkon heverésztünk. A lüke Csaplárnak azonban volt egy ötlete: azt ajánlotta, hogy ne teljenek hiábavalóan a napok – szervezzünk délutánonként „szemináriumi foglakozásokat" vendéglátóinkkal közös kérdésekről. Ez egyhangúlag elfogadtatott, s pár napig élt is, utána – szerencsére – hamvába holt, mert nekem nagyon kedvemre volt a semmittevés. Gyönyörű napok jártak, s minden percét sajnáltam, amit nem a tengerpart fövenyén töltöttem. Úszni ugyan nem tudtam, de jó darabot be lehetett gyalogolni a tengerbe, s az utána való heverészés nekem tökéletesen megfelelt. Leginkább Tóth Erzsi mellett „ütöttem" föl pokrócomat, s vele is tudtam legjobb, legemberibb kapcsolatban lenni. Az viszont az én ötletem volt, hogy a homokban rendez-

Kiss Benedek (1943) költő. Válogatott verseit *Isten csavargója* címmel 2013-ban jelentette meg a Hitel Könyvműhely.

zünk futballmecset, hívjuk ki mérkőzésre a vendéglátókat. Ez is osztatlan sikert aratott, s Dobai Péter, mint vezér, nyomban szervezni is kezdte a csapatot. Én az akkori (fizikális és lelki) állapotomban alig bírtam 8-10 percet, s cserét kellett kérnem. De egy góllal így is nyertünk. Nagy betegség után voltam, mondhatni: lábadozóban, újfajta nyugati gyógyszert is kaptam sógorom-orvosomtól, ami mellett nagyon komolyan eltiltott az italozástól. Nem is mertem nagyon inni, mint ahogy mindenki élt körülöttem, s szegény Tóth Erzsinek, aki próbált bevonni táncba, ivásba, szórakozásba, nem magyarázhattam el, hogy miért ódzkodom, s nagyon röstelltem magamat. Esténként ugyanis nagy táncmulatságok voltak, akkoriban kezdődött a diszkó korszaka, s a legújabb számok (például az ABBA) akkor kezdtek divatba jönni. A „Csikitíta" például minden este többször is szerepelt. Nagyon egyszerű táncok voltak ezek, csak topogni, és karunkkal különböző mozgásokat kellett himbálózva végezni, de én ennek ellenére csak az oldalsó padon ücsörögtem a zenét hallgatva. Aki leginkább élvezte közülünk, Csaplár Vili volt, valódi nyugati fazont alakított, s hódított is vele szépen: nem régen járt Amerikában, s kopottas farmer viselete mellé rövid szárú pilóta-csizmaszerűséget viselt. Nemcsak szálas termetével, de egész lényével kirítt a társaságból. Ám Sárándi is igencsak cifrázta, s vissza-vissza térő partnere Tóth Erzsi volt. Én így, passzív szemlélőként is jól szórakoztam.

A gyönyörű nyári napok, úgy tetszik, „Csau" elvtársat is megmozgatták. Egy szép délután csónakok, motorcsónakok jöttek, s hajtottak kifelé mindenkit a vízből. Ezt Csaplár Vili, aki jó messze a parttól napi penzumát úszta, vagy nem értette meg, vagy nem is akarta, mindaddig, míg az egyik csónakból evezőlapáttal jól fejbe nem kólintották, kétszer, háromszor is. Bizony, púpok lettek belőle, s azonnal úszni is kezdett kifelé. Mikor a strand kiürült, fel is tűnt a „szeretett nagyfőnök" rocsója, és dácsájánál vagy 300 méterre tőlünk kötött ki. A továbbiakban aztán ilyen drasztikus dolgok nem történtek, folytattuk mi is a tengerparti nyaralásunkat. Mindennel el voltunk látva, csak a gyümölcs, a gyümölcs volt az, ami nagyon hiányzott.

És elérkezett egyszer az utolsó nap is, s ekkor este hivatalosak voltunk egy közeli nagy szórakozóhelyre. Csapatosan vonultunk át, s várt bennünket egy lefoglalt asztal. A mulatság persze az új diszkózenére, ABBA-számokra a szabadban zajlott. Szegény Tóth Erzsi megint bevetette minden varázsát, hogy táncra bírjon, s én, mint korábban, fájó szívvel, de hajthatatlan maradtam, csak iszogattam a sörömet. S ekkor, a mulatság közepén, asztalunk mellé lépett egy disztingvált úr (a volt külügyminiszter), s köszöntő tósztot mondott. Válaszul Dobai is fölállt, s ahogy illett, viszonozta a köszöntést. És mindenkivel koccintottunk. A jó zenét még sokáig hallgattuk, mígnem hazatértünk. De már napok óta hallgattuk szegény Sárándi Jóska panaszát, aki állandóan az eget kémlelte, hogy jön-e változás, s mindnyájunknak siránkozott, hogy jön a peronoszpóra, jön a peronoszpóra, s neki otthon kellene lennie, hogy permetezzen, mert tönkremegy a szőlője. S a búcsúestünk után másnap jött is az autóbusz értünk, s igazán bensőségesen búcsúztunk a megismert fiatal román íróktól, költőktől.

De egyelőre csak Bukarestig jutottunk, s ott egy szállodában egy bő napot el kellett töltenünk – nem tudtuk, miért. De elegáns szobákat kaptunk, telefonnal, ám bármenyire el is láttak mindennel, szerettünk volna már otthon lenni. Viszont a nagy semmittevésben a kisördög sugdosni kezdett a fülembe, s egy huncut ötletet sugallt. Telefonon a szobámból felhívtam Sárándit, hogy a román ifjúsági szervezettől beszélek, s hogy annyira megtetszett az ő alakja, hogy szeretnénk, ha még egy hetet ott töltene. Szegény Jóska csak hápogott, míg végül kinyögte, hogy nem lehet, köszöni, de fontos dolog várja sürgősen haza. Vacsoránál aztán előhozakodott a kitüntető ajánlattal, s ekkor én is fölfedtem, hogy ugratás volt az egész. S míg mindenki kacagásban tört ki, nem győztem kapkodni a lábam, mert Jóska vagy kétszer körülkergetett a folyosókon, hogy legalább egy fenékbe billentéssel honorálja sérelmét. (De nem ért utol.) Másnap aztán valóban felülhettünk a budapesti vonatra, s otthon bizony már nagyon várt a család. És talán Sárándi Jóska szőlőjét sem tette tönkre a peronoszpóra, amit – bár ekkor éppen nem volt szőlőm – magam is nagyon jól ismertem.

Itthon ment a megszokott daráló, s abban az időben két bensőséges barátom volt (Utassy mellett): Verbőczi Tóni s a szegény Hervay Gizi. Sajnos mindketten hamarosan meghaltak. Verbőczi Tóni imádott pingpongozni (bár nagyon nem ment neki), s kiegészítve Zalán Tiborral, heti rendszerességgel látogattuk délelőttönként a Fiatal Művészek Klubját, ahol egy nagy teremben volt egy pingpongasztal is. Zalán játszott legjobban, kapaszkodnom kellett, hogy partiban maradjak vele. (És lezserségéhez tartozott, hogy tornacuccait nem vitte haza, hanem az ott álló zongorába rejtette. Ezt irigyeltem, hogy nem nekem jutott eszembe.) Verbőczi Tóni meg, aki elválaszthatatlanul mindig ott volt, sokat ugrált és nagyokat csapkodott, csak szerette (volna) a játékot – de soha nem adta fel, nem is sértődött meg újabb és újabb kudarcai után. Ővele nagyon szerettem sörözni, mert jó hangulatot keltett, s nagyon jól tudott utánozni, parodizálni másokat. Az idő tájt járt kint Weöres Sándorral a hagyományos és neves Sztrugai Költőtalálkozón, és imádta Sándor bácsi dolgait, viselkedését, én meg azt élveztem – ezredszer is –, ahogy ezeket előadta, mert megszólalásig tudta utánozni Weöres Sándor jellegzetes hangját. Ez a híres költőtalálkozó sorozat egyébként azért is volt nevezetes, mert minden alkalommal kitüntettek egy neves költőt és választott versét egy jelentős nemzetközi díjjal, s ezt pár éve Nagy László és a *Versben bujdosó* című alkotása kapta. Erről itthon mindenki tudott és büszke volt rá. – Szegény Verbőczi Tóni aztán hamarosan halálosan megbetegedett, egy gyalázatos kór: a hererák támadta meg. Elég gyors lefolyású volt betegsége, vagyis hamarosan meg is halt. Mikor utoljára láttam, ő látogatott meg, s szörnyű látvány volt: a kemikáliás kezelések miatt haja teljesen kihullott, egy-egy csimbók maradt csak belőle, s élő-halott benyomását keltette. S nagyon emlékezetes maradt azért is, mert hozott ajándékba egy nagy pakk bontatlan Sirály írógép-papírt, és síró hangon mondta: „Erre már nekem nem lesz szükségem, de te írd tele őket!" Ríkató jelenet volt, mint ahogy ki is csordult a könnyem. Aztán hamarosan be is végeztetett, s ekkor felesége, Anna – akit akkor ismertem meg

– szipogva szintén megkeresett, teljesen gyámoltalan volt, s tőlem kért tanácsot, hogy most a továbbiakban mit is csináljon? Nem sok vigasztalót tudtam neki mondani. (És hamarosan, kétségbeesetten bevégezte Hervay Gizike is, aki akkoriban napi vendég volt nálunk, s bármennyire próbálta is leplezni: egész valójából szinte sütött a szomorúság, az elárvultságérzet.)

És ekkortáj ért egy újabb meglepetés (bár lehet, hogy volt az akkor már a nyolcvanas évek is): Tornai Józseffel együtt engem is neveztek a Szkopjei Költőtalálkozóra – sőt, 3 főből állt a kis küldöttségünk, mert vezetője Eörsi István volt, aki soros mennyasszonyával, kocsival már pár nappal a találkozó kezdete előtt kiutazott, s csak ott találkoztunk. No, de az az érdekes, hogy milyen előzmények után! Ugyanis egy reggeli gyorssal indultunk útnak, s a tervek és a menetrend szerint kora délután kellett volna Belgrádba érkeznünk. Katival úgy gondoltuk, hogy már ott ebédelünk, s én, mivel nemigen szoktam reggelizni, nem is vittem semmit magammal. Már elhagyhattuk a határt s a hivatalos procedúrát, mikor Tornai Jóska előhúzott két zsemlés szendvicset, s megosztotta velem. Nagyon jólesett, mind a gesztus, mind a zsemle. És ekkor, ahogyan elhagytuk Szabadkát, de még nem értünk Újvidékre, nagy baj történt. Nem is gondoltuk, mekkora. Ugyanis a mozdonyunk felmondta a szolgálatot, másikra kellett cserélni, de azt csak (érthetetlen módon) egy Belgrádból küldött új mozdony válthatta fel. Ott vesztegeltünk a nyílt pályán egész délután, mikorra megérkezett a cseremozdony, s Belgrádba csak sötéttel, jól bent az estében érkeztünk meg. Akinek hivatalosan várni kellett volna bennünket, már régen hazament, s nemcsak a szállásunkat intézte volna, hanem tőle kellett volna megkapnunk költőpénzünket is. Ott álltunk tehát egy idegen nagyvárosban pénz nélkül (mert miért is váltottunk volna be otthon) s nagyon éhesen, csomagjaink nyűgjével. (Akkor még a mobil telefonszolgálat nem működött.) Végül is az éhség győzött, s úgy határoztunk Jóskával, hogy lesz, ahogy lesz, beülünk egy étterembe. Neki volt valami aprója, de tudtuk, nem sokra megyünk vele. Talán Nándorfehérvárnak hívták az éttermet, aminek a kerthelyiségébe beültünk. De mit is rendeljünk? Elég hamar jött egy nagyon szimpatikus pincér, aki törten, de beszélte a magyart, s így sokkal könnyebb dolgunk lett. Hihetetlen, de szinte megörült, hogy magyarok vagyunk. Segített ételt választanunk, és sört kértünk. Így egy kicsit megnyugodtunk, s körülnézhettünk. A kerthelyiség elég nagy volt, jó zene szólt, s bár tőlünk távolabb esett, láthattuk, hogy a táncparkett állandóan teli volt. Közben jól bevacsoráztunk, újabb sört kértünk, s tulajdonképpen nagyon jól érezhettük volna magunkat, ha nem rázott volna bennünket az ideges remegés, hogy mindezt hogy fogjuk kifizetni. Húztuk az időt, Jóska előkotorta a semmi kis apróját, az asztalon tologatta a kis érméket, de ettől nem szaporodott meg. Végül a kedves pincérünknek, aki Hunyadi nagy tisztelője volt, megpróbáltuk helyzetünket ecsetelni, bevallva, hogy nincs pénzünk, amit ő figyelmesen meghallgatott. Majd szintén mosolyogva szabad karjával tett egy olyan széles mozdulatot, ami azt jelentette, hogy rendben van – vendégei voltunk. Hát ilyen nincs! – gondoltuk mi megkönnyebbedve, a pincérünktől kaptunk „bor-

ravalót"! De ez még nem volt minden: valahogy értesítette a konferencia egyik rendezőjét, akit talán már ágyából vert ki, hogy itt van a megkésett két szerencsétlen magyar költő, s nem tudják, hol fognak aludni, s egyáltalán: semmit sem tudnak. S valóban, hamarosan jött is értünk egy úr, aki elkísért egy szállodába, ahol lefekhettünk. S mondta, hogy reggel jókor a repülőtérre kell majd mennünk, s repülő visz Sztrugába. És lőn. Csomagjainkat bedobálták egy gépbe, mi is beszálltunk, majd fölszálltunk a többi küldöttel egyetemben. Hamar Sztrugában is voltunk, s onnan autóbusszal szállítottak 5-6 kilométerre tovább, az Ohridi tó melletti hipermodern vagy 7-8 emeletes szállodába. Úri körülmények között helyeztek el bennünket, de a költőpénzünket még ott sem kaptunk meg. Étkezésünk természetesen biztosított volt, de egy sört sem tudtunk rendelni. Szerencsénkre Jóska rábukkant egy ismerős német költőre (megérdemli, hogy megnevezzem: Kahlaunak hívták), s egy jó ideig ő fizetgette a sörünket.

Aznap még nem kellett a találkozóra, vagyis helyszínére menni, s mi úgy döntöttünk Jóskával, hogy teszünk egy kirándulást a szállodánk közelében levő, műveltnek tűnő dombokon. Gyönyörű idő volt, s mindjárt az első jókora emelkedő tetején találtunk egy primitív házikót. Ahogy közelebb értünk, megdöbbenve találtunk egy faekét, többféle fa tákolmányt s a házikó aljában gyümölcsfákat, főként almafákat, éretlen, zöld gyümölcsükkel. S végül kijött a ház elé egy világeleji, mesebeli öregember. Egyedül élt ott, külseje ápolatlan s a környéket ritkásan lakó macedónok közül való. Érdeklődve nézett bennünket, s megpróbáltunk beszélni vele, de leginkább a mutogatásból értett. És mikor megértettük vele, hogy magyarok vagyunk, és jó szándékkal jöttünk errefelé, tán szeme is megnedvesedett, ahogy kitartóan egyet ismételgetett: Ó, majka, majka! Ó, majka, majka! S látszott, hogy megkínálna bennünket valamivel, de nem volt semmije. A zöld almákat mutogatta, de persze nem kellett, s mikor búcsúzásul megölelgettük törékeny vállait, szinte síróssá vált a hangja: Ó, majka, majka! És mikor Jóskával, mint közös élményt megbeszéltük a vén macedónnal való találkozásunkat, kiderült, hogy mindkettőnk lelkébe kitörölhetetlenül belevésődött, mint egy följajdulás (és örömének is kifejeződése) az a két szó, hogy ó, majka, majka!

Egy busz vitt és hozott vissza bennünket a szállodából a konferencia helyszínére, de mi Jóskával inkább a balkáni jellegét mutató várost jártuk, beszélgettünk Gilevszkivel is, az ottani irodalmi élet tótum-faktumával, Eörsi Pista felszólalásán sem voltunk ott, amikor a magyar küldöttség nevében beszélt. S másod vagy harmad napon megjelent Tolnai Ottó, aki újságírói minőségben jött: a rádió magyar adását képviselte. Emlékezetes marad, hogy szállodai szobánkban nagyot vitatkoztunk vele Sinkó Ervinről, az *Optimisták*ról, amit nem régen olvastam, s aminek sorain átütött a kommunista vörös, és ez engem nagyon zavart abban, hogy a könyv értékeit méltóképpen elismerjem. (Tornai nemigen szólt közbe.) És emlékezetes volt egy nagy hajóút is a küldöttek részére a csodálatos Ohridi tavon, aminek vize hidegen csillogott, s olyan tiszta volt, hogy a méterekre levő fenekéig le lehetett látni. És hát láttuk a találkozás fény-

pontját is, az évi fődíj átadását egy francia költőnek – ha jól emlékszem, André Frénaud-nak. És mindezt az elit szállodában, koldus-szegényen, mert úgy adódott, hogy napidíjunkat csak az utolsó nap előtt kaptuk meg egy hölgytől – akinek anyukáját gyakran emlegettük. Végre sörözhettünk kedvünkre, mert az nagyon hiányzott. A búcsúesten sem történt semmi rendkívüli, nagy fogadást rendeztek a vendéglátók, ahol mi főként iszogattunk a föltálalt finom italokból. Aztán vissza a kiindulási helyre, Belgrádba, szintén csak repülővel.

Belgrádban volt még egy napunk, főként ajándékvásárlásra, de én nemigen akartam komolyabb dolgot vásárolni, így jócskán maradt a napidíjamból. Tornai Jóska viszont nagyon venni akart fiának egy farmert (ezt, aki akarta és tudta, akkoriban ott szerezhette be), de nem futotta a pénzéből. Nehezen fogadta el, de végül mégis én egészítettem ki a sajátomból, hogy megvehesse azt a farmert. És egy éjszakai szállodázás után indulhattunk haza. Mégpedig most nem kellett aggódnunk a mozdony miatt, Eörsi Pista ugyanis fölajánlotta, hogy kocsiján hazavisz bennünket. Ez aztán jó alkalom volt arra, hogy sok mindent még ott megbeszéljünk, s ahogy kiderült, végső alkalma volt, hogy Pista és az őt elkísérő hölgy, mire hazaértünk, véglegesen szakítsanak egymással. (Egyébként sátáni előadásban hosszan ecsetelte, hogy (vélt) sérelmei miatt hogyan áll boszszút Juhász Ferencen – éjszakánkét fölcsöngeti telefonon, nem hagyja aludni, s mennyire élvezi az ő és felesége háborgását.)

Három út Csehszlovákiába

Amikor 1973-ban hazajöttem Moszkvából, a Puskin ünnepségekről, meg voltam győződve róla, hogy engem ugyan egyhamar nem küld az Írószövetség – vagyis az azt felügyelő pártfőnökség – külföldi útra, mert viselt dolgaim miatt korábban is inkább a Gulágra küldtek volna. De nem így volt, mert a moszkvai elvtársak másként ítélték meg viselkedésemet, s erről – ebben biztos voltam – így is tájékoztatták az illetékes itthoni pártelvtársakat. S ezért lehetett, hogy amikor hazatértem Moszkvából, s bementem Juhász Ferenchez a szerkesztőségbe, nemcsak hogy szokásos kedvességével fogadott, de mindjárt föl is vetette, hogy nem mennék-e szívesen a görög szigetekre, Korfura, egy közeli, újabb költőtalálkozóra? Persze, egyedül. Nagyon meglepett, és szovjet élményeim alapján kézzel-lábbal tiltakoztam, hogy én bizony nem. De ezzel nem lett vége a kitüntető delegálásoknak: több csoportos utazásnak is küldöttje lehettem – igaz ugyan, hogy sohasem Nyugatra (pedig lett volna erre is nem egy lehetőség), hanem például Csehszlovákiába, gyors egymásutánban, három ízben is.

Az első útnak, Jovánovics Miklós vezetésével (talán 1975-ben?) Pozsony volt a fő célpontja. Erre emlékszem legélesebben. Ragyogó szállodai elhelyezést kaptunk, s az elhelyezkedés után várt ránk egy autóbusz a kísérő szlovák irodalmárokkal. Nem emlékszem, merre jártunk, de útközben vidéken ebédeltünk, s folyt az ismerkedés, beszélgetés. Én ebben nemigen vettem részt, néztem in-

kább a hajdani magyar, csodálatos tájat. S egyszerre csak arra eszméltem, hogy a busz kettős ülésén, ahol addig magamban ültem, mellettem ül egy hölgy, vagyis inkább egy nagylány. Helyre teremtés volt, s akaratlanul is beszédbe elegyedtünk. Pozsonyi magyar leány volt, vezetékneve svábos, amire nem emlékszem, viszont keresztneve is ritka: Glóriának hívták. És nagyméretű mellében nagy magyar érzés lakozott. Közös vacsora után, mikor szálláshelyünkre visszaérkeztünk, már kéz a kézben szálltunk le a buszról. Persze, kora este lévén meghívtam egy kisvendéglőbe. Ő irányított, s ahova betértünk, olyan érzésem volt, mintha csak egy óbudai kisvendéglő kerthelyiségébe kerültünk volna, nagy fák alá, piros-fehér kockás abroszokkal letakart négyes asztal mellé, ahol ráadásul „cigányzene" szólt. Kellett is a négyes asztal, mert végül is hárman voltunk. Glória erkölcseit vigyázóan ugyanis ránk tapadt egy igazi „tót" szivar, Karol Wlachovszky. Ő volt a legjobb és legismertebb szlovák fordító, de a vershez nem volt hallása, viszont a prózából (XX. század) kitűnően „tótosított" szinte minden magyar értéket. Még Pestről ismertem, mert élete nagy részét itt töltötte; selypegve, egy kis idegen beütéssel beszélte nyelvünket, viszont mindent értett, és szinte anyanyelvi fokon ki is tudta fejezni. És nemcsak nagy „tót" nacionalista volt, hanem egyenesen soviniszta, elsősorban a magyarsággal szemben. Kölcsönösen utáltuk egymást, bár ha jól tudom, még nagykövet is lett belőle. Ő akaszkodott ránk, vagyis Glóriára elsősorban. Megpróbáltunk tudomást sem venni róla, de hát ez persze nem sikerülhetett. Mi jócskán söröztünk, mikor a zenészek egyik szünetében jó ötletem támadt. Elkezdtem ugyanis magyar népdalokat énekelni. Előbb halkabban, majd egyre emeltebb hangon. Wlachovszky ettől szörnyen megijedt, s kabátomat rángatva azt suttogta, hogy „Nem szabad! Nem szabad!" Mire én még jobban kieresztettem a hangomat, s nem kívánt „kísérőnk" segélyváróan forgatta a fejét a bejárat felé, várva, hogy jöjjön a „hatóság", s vessen véget a skandalumnak. De a hatóság nem jött, és Glória nagyon élvezte a helyzetet. Akkor már a kisördög egyre sugdosott a fülembe, s a vendégsereg – és a zenekar – csendes jóváhagyásával kedvemre kiénekelhettem magamat, nem lett botrány a szokatlan és hatóságilag tiltott helyzetből. Mikor aztán a zenekar újból játszani kezdett, Wlachovszky szorgalmazni kezdte, hogy bontsunk asztalt, s nyilvánvalóvá tette azt is, hogy Glóriát pedig – atyailag – ő kíséri haza. Könnyen belementem, mert eléggé eljárt az idő, és bizony a sör is, egyik a másik után, megtette a maga hatását – így egyedül botorkáltam vissza szállodai szobámba. Másnap reggel busszal utaztunk tovább Prágába, s a búcsúzásnál, mit ad Isten, megjelent Glória. Engem búcsúztatott, s olyan hosszan és bensőségesen, hogy a buszsofőr türelmetlenül ránk dudált. Társaim már mind a buszon ültek, s jót mosolyogtak rajtunk. Csak ekkor tudtam elválni Glóriától, mert alig akart elengedni. Utunk további részére nem is emlékszem – ennek varázslatos emlékében éltem. (Aztán pár hónap múltán – karácsony előtt – megjelent egy este váratlanul nálunk Glória. Én szörnyen zavarban voltam, Kati meg igencsak ferde szemekkel nézett rá is, rám is. Nehezen akart csak elmenni, s én sokáig magyarázkodhattam.)

De ezekben az időkben akadt még egy pozsonyi ismeretségem, mégpedig a színész: Galán Géza. Nagy hírveréssel érkezett, nekem Bari Karcsi konferálta be. A hír pedig az volt, hogy van egy Petőfi-műsora, ami aztán olyan, hogy na! Ennek bemutató előadásán, az Eötvös-kollégium dísztermében ott voltam, s a nézőtér zsúfolásig megtelt diákokkal. És bizony Galán Géza csúfos kudarcot vallott. A szövegek gépelve, papírlapokon a kezében voltak, mégis sokat tévesztett, sőt egyes versekbe egyenesen belesült, s mikor túljutott egy-egy költeményen, a lapokat teátrális mozdulatokkal maga mögé dobta. Mikor végül befejezte nagy hírrel hirdetett előadóestjét, maga is nagy zavarban volt, s nem is sikerült – ahogy szerette volna – egyetlen hazai színházban sem elhelyezkednie. Nem úgy, mint volt feleségének, akitől még Pozsonyban elvált: Sunyovszky Szilviának. Sőt, nemcsak hogy nem sikerült gyökeret eresztenie egyetlen magyar színházban sem, de személye számunkra elnyelődött a sok ígéretes embert elnyelő végtelen időben.

A föltoluló további emlékek Prágához kötődnek, mégpedig nem az első, hanem az azt gyorsan követő második útról. Ennek az Írószövetségtől Csák Gyula volt a vezetője. Komolyan vettek minket, mert látogatásunk mindjárt egy tágas előadóteremben, cseh–magyar irodalmi találkozóval indult. Főleg prózai szövegek hangzottak el, esszék, tanulmányok, elemzések, eléggé elnyújtottan. Ezt megtörve, egy idő után párolgó virslit és hozzá zsemlét szolgáltak fel. Este viszont nagyszabású fogadást, afféle ünnepi mulatságot szerveztek, ahol kisebb pozíciójú politikusok is részt vettek. S ez adott alkalmat arra, hogy Bella Pistával, aki szintén a delegáció tagja volt, s akivel egyetemista korunktól ismertük egymást (és aki nagy csínyek kitervelője, nagy „ugrató mester" volt), egy közös, nagy „csínyt" vigyünk végbe. Velünk utazott egy magyarországi, Békés környéki szlovák költő, Filadelfi Mihály is, aki hibátlan magyarsággal beszélt, de szlovák nyelven írt, s magát a legnagyobb szlovák (tót) költőnek tartotta. Egyikünk sem tudott addig semmit sem róla, pedig furcsa neve ragadt a magyar fülekbe. Mint aki végre „övéi" között van, orrát egy kissé fennen hordta. Bella rögtön ki is szúrta, hogy ideális alany lesz az ugratáshoz. Mikor a fényes esti mulatsághoz készültünk, észrevette, hogy Mihály bement egy közeli WC-fülkébe. Mivel a fülke kívülről is zárható volt, gondolkodás nélkül ráhúzta a reteszt, s minden skrupulus nélkül jött velem a fényes terembe. Már hangzottak a tósztok, pohárköszöntők, egyesek már kistányérjaikkal sorban álltak a föltálalt finomságokért, ki figyelt hát arra, hogy Filadelfi Mihály már vagy fél órája verte a klotyó ajtaját, hogy valaki arra járó jótét lélek kiszabadítsa? Mi figyeltük az eseményeket, s mikor Filadelfi kivörösödött arccal előkerült, Bella ártatlan kifejezéssel tovább fokozta a heccet. „Hol voltál eddig, Mihály – mondta neki –, a szlovák miniszterhelyettes égre-földre keresett!" Több sem kellett a nagyzoló, elismerésre vágyó szerencsétlen embernek: járt körbe mindenkihez a nagy teremben, s fölajzva kérdezgette, hogy hol van, melyik a miniszterhelyettes? Végül belefáradt a hiábavaló kutakodásba, nagy búbánattal tudomásul vette, hogy a miniszterhelyettes már elment, s lerogyott mellénk egy asztalhoz, mert akkor

már ültünk finomságokkal megrakott kistányérjaink mellett. Először persze sajnálkoztunk balszerencséjén, mígnem Bellának új ötlete támadt. Fölvetette, hogy szórakozásképpen ki-ki mondjon magyar közmondásokat. És ő már el is kezdte, példaként: „Rázza, mint Mihály a klotyóajtót!" Persze, engem sem kellett biztatni: tudván, hogy a hecc fokozásáról van szó, hasonló tartalommal én is tódítottam az esetet. S egymást felülmúlva alkottunk még 5-6 „közmondást". Mihály már a főtt ráknál is vörösebb képpel hallgatta, míg végül ő is megszólalt. „Én is tudok egy szép magyar közmondást: Elmentek ti a jó édesanyátok… büdös…", s ő be is fejezte a mondatot. Azzal fölállt, s míg csak ott voltunk, Csehszlovákiában, került bennünket, s hangját sem igen lehetett hallani.

Másnap, elég korai időpontban közös ebéd után megbeszéltük, hogy hazautazóban majd mikor és hol találkozunk a busznál, s utána szabad program következett. Mi Bella Pistával nekivágtunk várost nézni. Először is átmentünk a nevezetes Károly hídon, majd fölkutattuk Havel szintén nevezetes „kocsmáját". Itt meg is ittunk egy-egy korsó sört, de hamarosan mentünk tovább, s gyönyörködve a város régi építészetében, rátaláltunk a szintén régi és nevezetes U fleku nevű söröző re. Itt meg is állapodtunk – több hatalmas, egybe nyitott terme volt, mindenütt asztalokkal s körülöttük a sok-sok iszogató emberrel. Szinte telt ház volt, de végül mi is kaptunk helyet az egyik szélső teremben, ahol szomszédságunkban egy 13-14 fős, fiatalokból álló német csoport hangoskodott. Láthatóan kapatosak voltak már, átkiabáltak egymásnak a szomszéd asztalokhoz, de szinte mindegyik állandóan beszélt. Nagy volt a nyelvi zűrzavar, s ez szörnyen zavaró volt. Óhatatlanul a Hitlerjugend provokatív, öntelt világát idézték, de el kellett viselnünk, mert csak mellettük kaptunk helyet – bizonyára nem véletlenül. Állandóan új köröket rendeltek, s szemmel láthatóan nem akartak még távozni. De lassan fülünk hozzászokott ehhez a nagy nyelvi vircsafthoz, mi is új meg új söröket rendeltünk – nagyon finom volt a sör. A pincéreknek sajátos módszerük volt a kihozott korsók számontartására: minden asztalon volt egy fekete táblácska, és azon húztak egyszerű krétával egy-egy vonalat, ha új rendelést vittek ki. A zsivaj ellenére Bellával jól „ellelkiztünk": olyan dolgokat mondott el, mint amiket tán senkinek sem, és én is megnyíltam, mélyen kitárulkoztam. Elég sok volt már a táblácskánkon (mondhatni: sok volt a rovásunkon!), mikor – már kissé kapatosan – ránéztünk az órára. Bizony jól előrehaladt már az idő, már ott kellett volna lennünk a hazafelé vivő busznál. Sebtében rendeztük a számlánkat – ez is időbe telt –, s rohantunk kifelé. Villamosra várni nem volt időnk, így megcéloztuk az irányt, ahol a busz és a többiek vártak, s nagy futással, utcákon át végre elértük a találkozási helyet, és kifújhattuk magunkat – jó volt az irányérzékünk. (Én közben elhagytam szeretett, világos és török mintás sálamat, ugyanis nyitott ballonomból futás közben kirepült, s mivel Bella előttem futott, inkább otthagytam, minthogy lemaradjak.)

A busz körül már ott toporgott a társaság, és lényegében csak bennünket vártak. Ennek megfelelően, ahogy felszálltunk, már indultunk is hazafelé. És hát közben bealkonyodott, amikor egyszer csak egy városkában, egy jellegze-

tesen vidéki kisvendéglő előtt (ami nem is volt olyan „kicsi") megálltunk, és kiszálltunk a buszból. Kiderült, vártak ránk, és ott fogunk vacsorázni. Mégpedig otthonias, finom vacsorát kaptunk, aminek fénypontja egy-egy sült pisztráng volt. (Ebből visszagondolva, következtetni lehet, hogy – amit elfelejtettem mára – a városka Kassa környéki lehetett.) A pisztráng, ahogy kellett, hason feküdt a tányérokon, farka meg fölfelé kunkorodott. Én kimondottan örvendeztem neki, s szakszerűen, ahogy kell, úgy fogyasztottam el – gerince és csontozata egyben maradt ott a tányéromon. Igen, mert hála Angyal János barátomnak Szigligeten, a Balatonon addigra már törzsökös horgászok voltunk, és nemcsak pucoltuk a magunk által fogott zsákmányt, hanem akár sütött, akár főzött formájában rendszeresen fogyasztottuk is. S mikor itt szomszédjaim nemigen boldogultak vele, csak kicsit megcsócsálták, sorra ajánlották föl nekem a maguk pisztrángját. És így én 3-4 halat is elfogyasztottam, s életem egyik legemlékezetesebb halvacsorája volt. Közben meghallgattuk kis küldöttségünk vezetőjének: Csák Gyulának egyszerű, szellemes és frappáns pohárköszöntőjét is, amiben megköszönte vendéglátóinknak (mert a cseh és szlovák kísérőink is velünk tartottak) a szíves fogadtatást. S ahogy végül oszladozott kis társaságunk az éjjeli nyugalom: az ágyak felé, mi néhányan – én Bellával – még jó ideig iszogattuk a finom cseh (vagy inkább szlovák) sört. Már nem lehettünk messzire a magyar határtól – ami másnap délelőtt ki is derült: hamarosan otthon is voltunk, Budapesten.

És szinte hihetetlen, de rövid idő után, újból Prágába utazhattam, mégpedig Ördögh Szilveszterrel, az Írószövetség akkori titkárával és Kertész Ákossal. A Magyar Kulturális Intézet fogadott bennünket, amelynek tágas színházterme is volt, s itt mutatták be Kertész Ákos egyik színpadi játékát. (Ördögh Szilveszter hivatali tárgyalásai mellett tulajdonképpen ez volt utunk apropója.) Az előadásra nemigen emlékszem, de szép sikere volt, népes közönség tapsolt neki. Az előadás után az intézet tágas nagytermébe mentünk, s kitűnő vendéglátással vártak minket. (Persze ezen sok helyi, köztük cseh vendég is részt vett, de nyilvánvalóan a magyarokkal próbáltunk beszélgetni. Legnagyobb élményem az egész úton talán az volt, hogy az intézeti buli vége felé belibbent egy gyönyörű, fiatal hölgy, tökéletesen beszélt magyarul, s máig nem tudom, cseh volt-e, vagy magyar? Éppen külföldről – Nyugatról! – érkezett haza. A Moldva túloldalán lakott, s bár kitartóan beszélgetést kezdeményezett velem (is!), annyira el voltam ragadtatva tőle, hogy alig tudtam zavaromban pár értelmes mondatot kinyökögni. Fáradt is voltam, s bár magányosan jött, eszembe sem jutott (csak másnap!), hogy fölajánlhattam volna, hogy hazakísérem.

A szállodában kényelmes helyünk volt, s szép napok is jártak, s míg Szilveszter – elég hosszan – mint akkori írószövetségi titkár, egész idő alatt tárgyalt az itteni hatalmasságokkal, nekünk Ákossal szabad programjaink voltak. Leginkább jártuk együtt a várost, egy-egy presszóba be-beültünk, s a hagyományos, kitűnő söritalok mellett Ákos kívánságára a jellegzetes szeszes italok közül Beherovkából is rendeltünk pár kupicával. Több pénze volt, mint nekem,

így egy idő után csak ő rendelt számomra is. Ezek az iszogatások nagyon jó alkalmak voltak arra, hogy jól kibeszélgessük magunkat. Ákos elmesélte például, hogy a háború után, kissrác korában az édesapjával Európán végig olyan kerékpártúrát tettek, hogy egyik első állomásuk éppen Prága volt. Ezért az sem volt nagy meglepetés számomra, hogy hosszú sétálgatásaink, városnézéseink közben egyszer azt mondta, hogy most kanyarodjunk egy nevezetes hely felé, majd a szemközti, hosszú betonkerítésre mutatott, s azt mondta: „Jegyezd meg: ez a nevezetes prágai zsidótemető!" Nem mentünk be, de Ákos észrevehetően elérzékenyült. S mi mást tehettünk volna: a legközelebbi presszószerűségben fölhajtottunk egy kupica Beherovkát. S annyi pénzem maradt még, hogy ajándéknak vettem a neves italból egy üvegcsével.

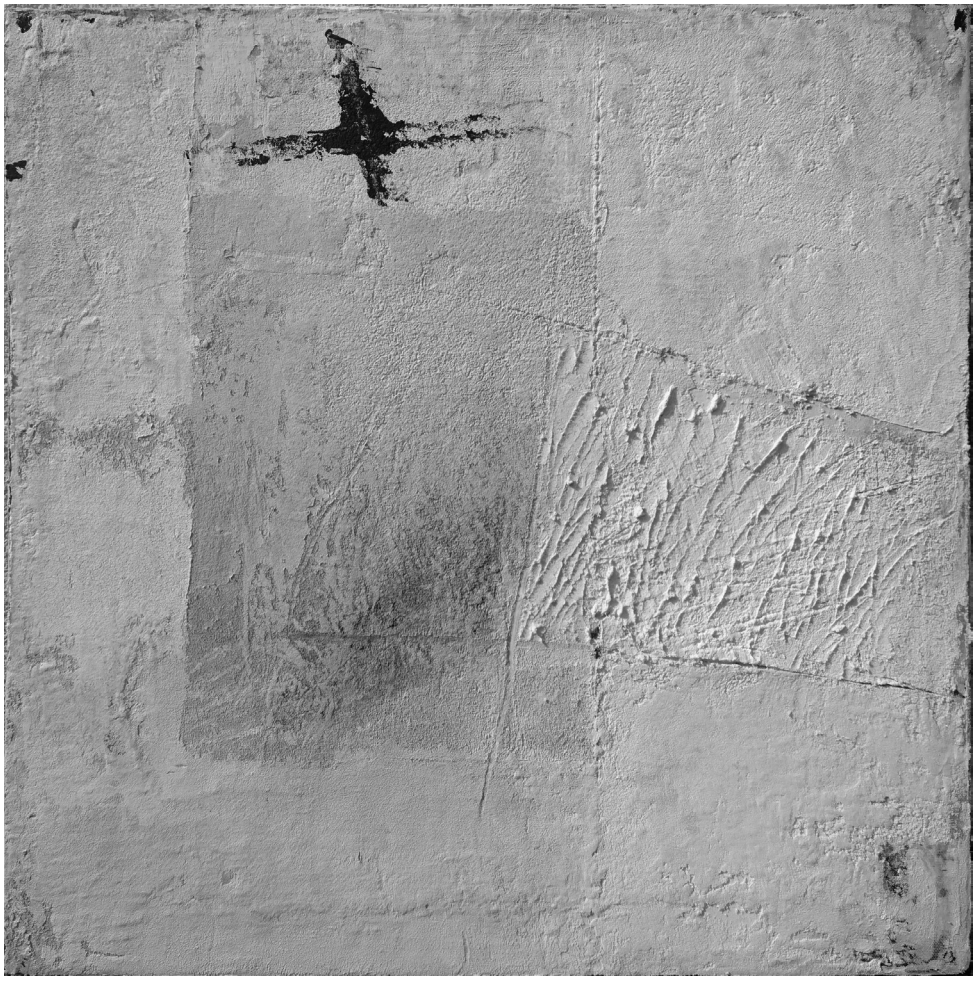

Mazalin Natália: Cím nélkül (vegyes technika, vászon, 50×50 cm, 2017)